

Magdalena Rajewska,

Alicja Tutnowska

Horror przypisów – studencki poradnik przetrwania

Dzięki ogólnopolskiej konferencji naukowej „Filozofia przypisów” mieliśmy szansę dowiedzieć się, jakie trudności sprarządzają badaczom objaśnienia. A jakie problemy dostrzegają studenci? Na jakim poziomie jest ich wiedza w zakresie przypisów? Czy są świadomi swoich błędów? Jako narzędzie badań posłużyła anonimowa ankieta, mająca na celu sprawdzenie podstawowych umiejętności studenckich w tym zakresie. Grono respondentów stanowiło 50 studentów Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, którzy studiują na takich kierunkach, jak: filologia polska, filologia romańska, filologia rosyjska, lingwistyka stosowana, kulturoznawstwo, socjologia,

archeologia, etnologia, japonistyka, filozofia, historia, politologia, teologia, prawo, pedagogika ogólna, administracja, biotechnologia.

Ankieta składała się z 7 zadań typu zamkniętego i otwartego. Pierwsze i drugie pytanie stanowiło próbę oceny własnych umiejętności formułowania przypisów. Ujmowały one zatem aspekt czysto psychologiczny. Nie było tu dobrych lub złych odpowiedzi. Weryfikacja odczuć respondentów miała nastąpić w zadaniach następnym.

Pytanie 1: Co sprawia Ci największą trudność w formułowaniu przypisów?

Odpowiedzi:

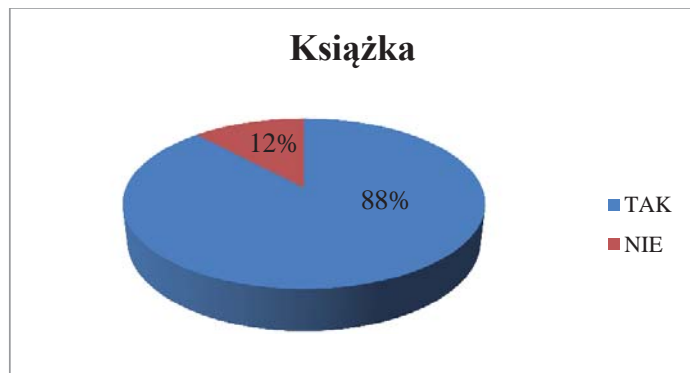
- a) brak odpowiedzi – 13
- b) nic – 12
- c) tworzenie przypisów do pracy zbiorowej – 4
- d) różnorodność zasad zapisywania przypisów – 4
- e) tworzenie przypisów do strony internetowej – 3
- f) stosowanie łacińskich skrótów – 3
- g) kolejność informacji w przypisie – 5
- h) obcojęzyczne publikacje – 1
- i) brak znajomości zasad – 1
- j) sporządzenie przypisu do artykułu w czasopiśmie – 1
- k) znaki interpunkcyjne oddzielające źródła – 1
- l) zapis tytułu (zastosowanie odpowiedniej wielkości fontu) – 1
- m) przypisy dolne – zajmują dużo czasu – 1

Podsumowanie:

Zarówno nieudzielenie odpowiedzi, jak i odpowiedź „nic” uznano za brak trudności w tworzeniu przypisów. Oznacza to, że połowa ankietowanych powinna bez trudu poradzić sobie z zadaniami w części problemowej. Największymi utrapieniami sporządzających opisy bibliograficzne są różnorodne szkoły ich zapisywania oraz zanotowanie przypisu do pracy zbiorowej. Problematyczne okazały się także przypisy uwzględniające strony internetowe, kolejność zawieranych informacji oraz stosowanie łacińskich skrótów. To pytanie obnażyło prawdę wobec sytuacji, w których respondenci spotykają się z przypisami, oraz wskazało na tematykę, jaką warto podjąć podczas zajęć dotyczących tego zagadnienia.

Pytanie 2: Czy był(a)byś w stanie sporządzić samodzielnie, czyli bez korzystania z różnych pomocy naukowych, przypis bibliograficzny?

a) książki – TAK: 44; NIE: 6

b) czasopisma – TAK: 37; NIE: 13

c) publikacji zbiorowej – TAK: 35; NIE: 15

Podsumowanie:

Nieliczna grupa (6 osób) wypełniających ankietę stwierdziła, że nie potrafiłaby zapisać przypisu do publikacji bez korzystania z pomocy naukowych. Pozostali, aż 44 osób, takowy opis bibliograficzny potrafi natomiast zanotować samodzielnie. Spośród respondentów 37 osób umiałoby sporządzić przypis

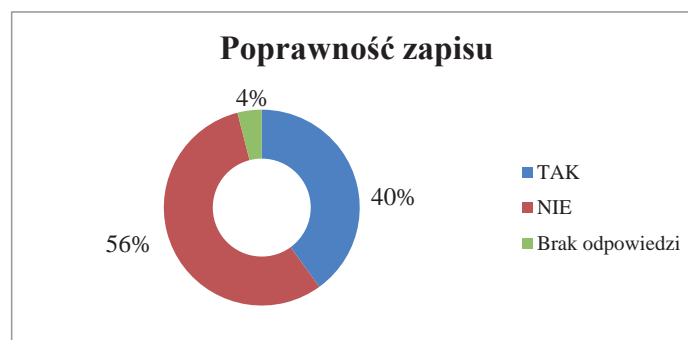
do czasopisma, pozostali – 13 osób – nie. Sporządzenie przypisu do pracy zbiorowej nie stanowi problemu dla 35 osób, pozostała 15 musiałaby skorzystać z podpowiedzi. Stanowi to dość optymistyczną wizję możliwości respondentów, ponieważ większość z nich otwarcie deklaruje znajomość zasad i umiejętności sporządzania wspomnianych rodzajów przypisów bez pomocy naukowych.

Pytanie 3: Czy podany zapis jest poprawny?

Eco Umberto, *Sztuka i piękno w średniowieczu*, przeł. M. Olszewski, M. Zabłocka, Kraków 1997, s. 5.

Poprawna odpowiedź: NIE

- a) TAK: 20
- b) NIE: 28
- c) brak odpowiedzi: 2

Podsumowanie:

Większa część ankietowanych poprawnie odpowiedziała na pytanie. Dwie osoby wstrzymały się od głosowania. Może to oznaczać problem odróżnienia przypisu od opisu bibliograficznego. Podany przykład stanowi wersję łączoną, co oznacza, że jest ona błędna.

Pytanie 4: Czy podany opis bibliograficzny został sporządzony poprawnie?

M. Stępień, *Literatura po 1939 roku*, w: *Historia literatury polskiej w zarysie*, t. 2, red. M. Stępień, A. Wilkoń, Warszawa 1989.

Poprawna odpowiedź: NIE

- a) TAK: 27
- b) NIE: 23

Podsumowanie:

Poprawnej odpowiedzi udzieliły 23 osoby, niewiele więcej, bo 27 osób, odpowiedziało na pytanie źle. Ponownie została przetestowana umiejętność respondentów wobec odróżniania przypisu od opisu. Wyniki nie świadczą dobrze o stanie wiedzy studentów, zważywszy na to, że w pytaniu 2 aż 88% z nich stwierdziło, że jest w stanie samodzielnie sporządzić przypis bibliograficzny książki, a podany przykład miał stanowić bierne wykorzystanie ich umiejętności. W opisie bibliograficznym, który jest umieszczany zwykle na końcu publikacji, istotna jest nie tylko alfabetyczna kolejność, ale także zapis zaczynający się od nazwiska.

Pytanie 5: Proszę podać polskie odpowiedniki łacińskich skrótów:

a) *opus citatum* – dzieło cytowane: 35

inne odpowiedzi:

- miejsce cytowane: 1
- z dzieła cytowanego: 1
- wydanie cytowane: 1
- to samo miejsce: 2
- brak odpowiedzi: 10

b) *ibidem* – tamże: 39

inne odpowiedzi:

- także: 2
- powyżej: 2
- wyżej: 1
- to samo miejsce: 1
- brak odpowiedzi: 5

c) *vide* – zobacz: 25

inne odpowiedzi:

- patrz: 6
- sprawdź: 1

- tenże/tegoż: 1
- tak samo: 1
- widzą: 1
- brak odpowiedzi: 15

Podsumowanie:

Większość ankietujących zna znaczenie łacińskich skrótów, zdarzają się jednak pomyłki związane ze sprecyzowaniem dokładnej odpowiedzi. Największe problemy przysporzył respondentom polski odpowiednik łacińskiego słowa *vide*. Chociaż bez wspomnianych trzech określeń łacińskich trudno jest sporządzić poprawnie przypis, to jednak wyniki nie są zatrważające. Należy tu zwrócić uwagę na to, że często używa się także sformułowań występujących w danym języku ojczystym, co może mieć pewien wpływ na jakość udzielanych odpowiedzi. Mimo to warto jednak przemyśleć kwestię odpowiedników łacińskich i wzbogacić swój zasób słownictwa naukowego o tych kilka niezawodnych słów.

Pytanie 6: Proszę sporządzić przypis bibliograficzny na podstawie danych książki.

Na podstawie zebranych informacji ankietowani mieli za zadanie wybrać odpowiednie dane i sporządzić przypis. Uwzględniono tu odmiennosc zapisu m.in. w naukach historycznych, dlatego też nie podano jednolitego stylu.

Maria Bogucka

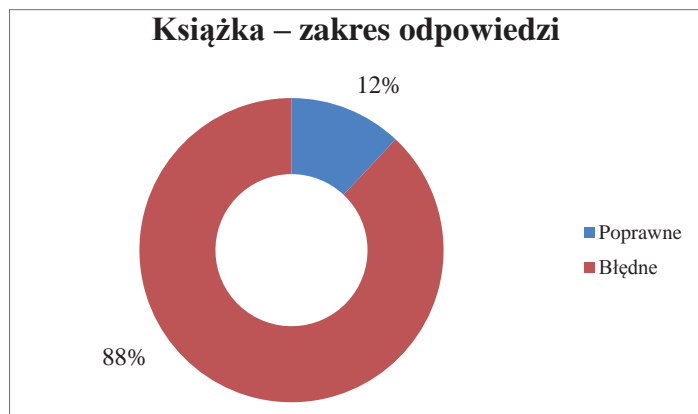
**KULTURA
NARÓD
TRWANIE**

Dzieje kultury polskiej
od zarania do 1989 roku

Wydawnictwo TRIO
Warszawa 2008

Liczba stron: 746

Poprawna odpowiedź (jeden z podstawowych wariantów):
M. Bogucka, *Kultura. Naród. Trwanie. Dzieje kultury polskiej od zarania do 1989 roku*, Warszawa 2008.

Podsumowanie:

Na 50 wypełnionych ankiet poprawnej odpowiedzi udzieliło tylko 6 wypełniających. Pozostali ankietowanie popełniali następujące błędy:

- nie wpisywali podtytułu zamieszczonego pod właściwym tytułem;
- zamiennie zapisywali imię i nazwisko, np. Maria Bogucka, Bogucka Maria, ale również Bogucka M.;
- w nieodpowiedni sposób zapisywali znaki interpunkcyjne (Bogucka, Maria) lub w ogóle ich nie stosowali;
- nader często mylili podtytuł z nazwą publikacji – M. Bogucka, *Kultura. Naród. Trwanie*, w: *Dzieje kultury polskiej od zarania do 1989 roku*, Warszawa 2008.

Co interesujące i co świadczy o większej świadomości w zakresie zasad edytorskich, niektórzy ankietowani wskazywali na to, że tytuły publikacji należy zapisywać kursywą. Jest to praktyka utrudniona w zakresie tekstu pisanego ręcznie, dlatego też często bywa pomijana.

Pytanie 7: Proszę sporządzić przypis bibliograficzny dla artykułu na podstawie podanych danych z czasopisma.

Jarosław Ławski

**Wielkie stulecie Polaków.
Wiek XIX – koniec lektury?***

DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/A.C.2016.051>

LITTERARIA COPERNICANA 4(20) 2016
ss. 11-26

red. Bogdan Burdziej, Maria Kalinowska, Hanna Ratuszna

Toruń 2016

Poprawna odpowiedź:

J. Ławski, *Wielkie stulecie Polaków. Wiek XIX – koniec lektury?*, „Litteraria Copernicana” 2016, nr 4, s. 11–26.

Podsumowanie:

Na 50 osób wypełniających ankietę poprawnej odpowiedzi udzieliło tylko 17 osób. Odpowiedzi na to pytanie nie udzieliło 6 osób. Do najczęściej popełnianych błędów należało zmienianie kolejności zapisu imienia i nazwiska autorów oraz rozpoczynanie sporządzonego przypisu od nazwiska redaktora.

Można uznać ten wynik za pozytywne zaskoczenie w porównaniu do liczby poprawnie udzielonych odpowiedzi w pytaniu poprzednim. Artykuły, mimo iż wymagają więcej wysiłku w celu sporządzenia przypisu, to stanowią jednak mniejsze wyzwanie dla studentów.

Tytuł *Horror przypisów* trafnie ukazał wiedzę studentów o badanym zagadnieniu. Istotnym problemem okazała się rezygnacja respondentów z odpowiedzi na część pytań. Często brakowało choćby śladu wysiłku (pozostawienie pustego pola). Poprawne sporządzanie przypisów jest podstawową umiejętnością, którą powinien wykazać się każdy student podczas pisania prac zaliczeniowych lub dyplomowych. Z tego powodu trzeba zapoznawać studentów z obowiązującymi wytycznymi już od pierwszego roku nauki. Mimo że istnieją różnorodne systemy zapisywania przypisów, to jednak warto pomyśleć o uniwersalnym przewodniku akademickim, w którym będzie można znaleźć przejrzyste zasady dotyczące poszczególnych dziedzin naukowych.

Przypisy to trudne zagadnienie. Nie są problemem jedynie studentów. Wielu badaczy próbuje znaleźć odpowiedni sposób na poradzenie sobie z nimi, lecz już na zdecydowanie bardziej zaawansowanej płaszczynie. Czy istnieje recepta na udany przypis? Nie jest łatwo odpowiedzieć na to pytanie. Warto jednak próbować, nie poddawać się, a inspiracje można odnaleźć chociażby w numerze „Sztuki Edycji” poświęconym filozofii przypisów.